

ВІДГУК

опонента, доктора юридичних наук, професора Дрозд Валентини Георгіївни на дисертацію Коршикової Тетяни Василівни на тему «Розслідування шахрайств, учинених з використанням електронно-обчислювальної техніки», подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право»

Ступень актуальності обраної теми. Вивчивши дисертацію Коршикової Тетяни Василівни на тему «Розслідування шахрайств, учинених з використанням електронно-обчислювальної техніки», а також ознайомившись з публікаціями з теми дисертації, враховуючи ступінь наукових розробок з проблем, що поставлені в дисертації, та потреб сучасної практики, вважаю, що тема дисертаційного дослідження є актуальною, як з точки зору теорії, так і практики.

Сучасне суспільство – це суспільство інформаційних технологій, що базується на повсякденному використанні комп'ютерної техніки, мереж зв'язку, мобільних засобів комунікації та інших технічних засобів. Завдяки стрімкому розвитку науково-технічного прогресу, інформатизації та комп'ютеризації всіх сфер життєдіяльності суспільства, отримання, обробка, зберігання та передача інформації є життєво необхідними для економіки держави, військово-промислового комплексу, стратегічних питань геополітики, екології, торгівлі, культури тощо. Разом з цим, інформаційний простір став місцем та в той же час й безпосередньо інструментом кримінальних правопорушень, оскільки не потребує особистого контакту з потенційною жертвою, а головним інструментом злочинця стає лише комп'ютер та доступ до інформаційно-комунікаційних систем, де за допомогою протизаконних технічних засобів одержує доступ до баз даних,

банківських рахунків, автоматизованих систем управління. Таким чином, розвиток інформаційних технологій, розширення виробництва технічних засобів і сфери застосування комп'ютерної техніки породили новий вид шахрайств, у яких неправомірно використовується електронно-обчислювальна техніка.

Як наслідок, дисертантка посилаючись на данні підрозділів кіберполіції Національної поліції України, акцентує увагу на тому, що лише у 2020 році до правоохоронних органів нашої держави надійшло понад 33 тисяч звернень (повідомлень) громадян стосовно шахрайств з використанням ЕОТ.

Проведений компаративний аналіз законодавства, наукових джерел, статистичних матеріалів, правозастосовної практики довів, що на сучасному етапі відсутні наукові дослідження монографічного характеру та дисертацій, в яких би комплексно розглядалися вузлові питання обраної дисертантом проблеми. Як наслідок, дисертантка констатує про відсутність достатніх знань у слідчих щодо методик розслідування шахрайств, учинених з використанням ЕОТ, що негативно впливає на результати правоохоронної діяльності в даному напрямі. Вказані обставини свідчать про актуальність обраної теми дисертації, її теоретичну та практичну значимість.

Наукова новизна отриманих дисертантом результатів визначається тим, що запропонована наукова робота є одним із перших в Україні комплексних досліджень теоретичних і практичних проблем розслідування, що спрямовані на удосконалення організації й тактики розслідування шахрайств, учинених з використанням ЕОТ. Дана праця містить теоретичні положення та науково обґрунтовані результати, що розв'язують важливу наукову та прикладну проблему, визначену у меті дослідження. Дисертантом сформульовано низку положень, висновків і пропозицій, які є значимими для теорії і практики юридичної науки. Вона також визначається сучасною постановкою проблеми, виявленням та дослідженням нових ідей та

тенденцій розвитку відносин, що виникають під час розслідування шахрайств, учинених з використанням ЕОТ.

Наукові положення і висновки достатньо повно і ґрунтовно розкривають авторську концепцію. Зокрема, вперше визначено наукові основи розслідування шахрайств, учинених з використанням ЕОТ, зокрема запропоновано алгоритм першочергових заходів, спрямований на належне та ефективне розслідування зазначених кримінальних правопорушень. Дисертанткою пропонується власний розроблений порядок і тактику огляду ЕОТ, а також інформації, що міститься в ній, з метою виявлення матеріальних та цифрових слідів, що є у більшості основним джерелом доказів у вказаних кримінальних провадженнях.

Крім того, автором удосконалено криміналістичні рекомендації щодо проведення окремих слідчих (розшукових) дій, спрямованих на встановлення ЕОТ, яка використовувалась з метою вчинення шахрайства, а також осіб, які безпосередньо причетні до вчинення протиправних шахрайських дій. Запропоновані наукові положення щодо використання спеціальних знань під час розслідування шахрайств, учинених з використанням ЕОТ, залучення спеціалістів для надання допомоги під час проведення слідчих (розшукових) дій та надання консультацій спеціалістами.

Дістало подальшого розвитку криміналістична характеристика типових слідчих ситуацій початкового етапу розслідування шахрайств, учинених з використанням ЕОТ. Надаючи криміналістичну характеристику шахрайств, учинених з використанням ЕОТ, констатовано, що дані про спосіб учинення такого кримінального правопорушення є основним підґрунтям для висунення і перевірки слідчих версій щодо особи злочинця та дозволяють встановити слідову картину кримінального правопорушення, оскільки для конкретних способів учинення чи приховування кримінального правопорушення характерні певні види слідів і механізми їх утворення.

Автором розроблені напрями розслідування шахрайств, учинених з використанням ЕОТ, залежно від слідчої ситуації, що склалася на початковому етапі, при цьому акцентувалась ним увага на організаційно-тактичних основах проведення обшуку та допиту підозрюваних як засобів збирання доказів під час кримінальних правопорушень вказаної категорії.

Аналіз рецензованої дисертації дозволяє стверджувати, що в результаті проведеного дослідження автор досягнув визначеної мети та дав змістовні відповіді на поставлені завдання. При цьому сформульовані висновки та пропозиції є достатньо аргументовані та оригінальні, відповідають вимогам сучасності та можуть бути використані на практиці.

Таким чином, з урахуванням зазначеного можна стверджувати, що новизна дисертації виявляється як у самому підході до досліджуваних проблем, так і у запропонованому розв'язанні конкретних питань.

Обґрунтованість наукових положень дисертації та достовірність одержаних результатів підтверджена теоретичною та методологічною базою дослідження, критичним аналізом та узагальненням праць вітчизняних та зарубіжних вчених, комплексним аналізом чинного законодавства, а також слідчої та судової практики, що стосуються тематики дослідження.

У першу чергу, з позитивного боку слід відмітити надзвичайно чітко та правильно визначення автором роботи об'єкта та предмета дослідження, що, на жаль, сьогодні не часто зустрічається в наукових роботах такого рівня. У свою чергу, правильне розуміння об'єкта та предмета дослідження дозволило автору зробити свою наукову ідею цілісною, обґрунтованою та донести до наукової громадськості власні ідеї та пропозиції, а також уникнути формалізму.

Крім того, під час дослідження було використано широкий спектр як загальних, так і спеціальних методів і прийомів наукового пізнання, застосування яких дозволило всебічно проаналізувати об'єкт дослідження, а саме: гносеологічний, порівняльно-правовий, системний, типологічний,

структурно-функціональний, статистичний, соціологічний, а також методи аналізу і синтезу тощо. Усі ці методи автор застосовував у взаємозв'язку та взаємодії, відповідно до поставленої мети та завдань, об'єкта та предмета дослідження.

Дане наукове дослідження містить глибокий аналіз досягнень науковців, які приділяли значну увагу теоретичним і практичним засадам криміналістичного дослідження розслідування кримінальних правопорушень, що вчиняються в сфері інформаційних технологій та з використанням ЕОТ, серед яких: Д. С. Азаров, Б. В. Андрєєв, Р. С. Атаманов, О. А. Баранов, В. М. Бутузов, Т. В. Варфоломєєва, М. С. Вертузаєв, В. Д. Гавловський, С. В. Головкін, В. О. Голубєв, В. Г. Гончаренко, В. А. Губанов, М. В. Гуцалюк, В. Г. Дрозд, Д. О. Зиков, М. І. Камлик, М. В. Карчевський, Н. Ю. Кириленко, С. М. Князєв, В. А. Колесник, А. А. Комаров, О. І. Котляревський, А. В. Крижевський, В. В. Крилов, О. В. Курман, О. В. Лисодєд, В. Б. Міщенко, О. І. Мотлях, О. Л. Мусієнко, В. І. Оборський, Т. В. Охрімчук, Т. А. Пазинич, Л. П. Паламарчук, І. В. Рогатюк, Б. В. Романюк, С. В. Самойлов, О. В. Смаглюк, О. М. Стрільців, О. І. Усов, В. П. Хорст, В. С. Цимбалюк, С. С. Чернявський, Ю. М. Черноус, В. П. Шеломенцев, О. М. Юрченко та інші.

Суттєвою є також емпірична база проведеного дослідження, яку складають положення Конституції України, законів та інших нормативно-правових актів, що забезпечують розслідування шахрайств, учинених з використанням ЕОТ, слідча та судова практика, а також власний досвід дисертантки у слідчих підрозділах Національної поліції України, зокрема, й при розслідуванні вказаних кримінальних правопорушень. Окремо слід відмітити проведене автором опитування та анкетування, у якому взяла участь доволі значна кількість респондентів. При цьому варто наголосити, що дисертантом було обрано в якості респондентів 300 слідчих Національної поліції з усіх регіонів держави за напрямом дослідження. Зведені результати

опитування, узагальнені результати вивчення матеріалів 40 кримінальних проваджень дав змогу отримати максимально точні результати та на їх основі сформулювати практичні рекомендації.

Наукова та практична значимість отриманих результатів підтверджена відповідними актами впровадження та полягає в тому, що сформульовані в дисертації теоретичні положення, висновки та пропозиції спрямовані на подальше вдосконалення практичної діяльності слідчих підрозділів Національної поліції щодо розслідування шахрайств, учинених з використанням ЕОТ; в освітньому процесі – для підготовки та проведення лекційних занять із слухачами Інституту підготовки керівних кадрів та підвищення кваліфікації Національної академії внутрішніх справ з короткострокового підвищення кваліфікації начальників районних управлінь (відділів) Національної поліції України; у науково-дослідній діяльності – у системі професійної освіти слідчих, підвищенні кваліфікації поліцейських, при викладанні відповідних навчальних дисциплін і підготовці навчальних і методичних посібників, підручників, курсів лекцій. З позитивного боку слід відмітити той факт, що практична значимість результатів дослідження підтверджена відповідними актами, які містяться у додатках.

Наукові положення, висновки та рекомендації дисертації достатньо повно викладені в анотації та наукових публікаціях. Анотація містить стислий опис основних положень і результатів дослідження і повністю відображає зміст дисертації. Дисертацію, анотацію та наукові публікації оформлено відповідно до встановлених законодавством вимог.

Наукові положення, висновки та рекомендації, сформульовані в дисертаційному дослідженні, досить повно викладено в 10 опублікованих автором публікаціях, серед яких 4 статті, що опубліковані у наукових фахових виданнях, 1 стаття – в науковому періодичному виданні іншої держави та 4 тезах доповідей на науково-практичних конференціях, а також одних методичних рекомендаціях. Їх зміст, викладений у наукових фахових

виданнях та оприлюднений на міжнародних науково-практичних конференціях, відповідає тексту дисертації.

Оформлення дисертації Коршикової Тетяни Василівни відповідає тим вимогам, які висуваються до такого роду робіт. Зокрема, слід відмітити, що структурно дослідження побудовано логічно, розділи і підрозділи взаємопов'язані між собою.

Вибрана структура дисертації дозволила автору послідовно і системно проаналізувати широкий спектр питань які стосуються розслідування шахрайств, учинених з використанням ЕОТ. При поділі розділів основного тексту на підрозділи автором дотримані правила пропорційності, непересіченності, взаємовиключення і неперервності. Автор послідовно виклав матеріал, в основному правильно співвідносячи загальні та конкретні питання, сформулював необхідні наукові дефініції.

Мета і завдання, визначені автором у вступі, відповідають змісту дослідження та загальним висновкам, а всі висновки та рекомендації, зроблені автором, об'єднані провідною ідеєю – підвищення якості розслідування шахрайств, учинених з використанням ЕОТ.

В цілому дисертаційне дослідження виконане на належному рівні.

Зміст та оформлення дисертації. У розділі 1 «Теоретичні основи та криміналістична характеристика шахрайств, учинених з використанням електронно-обчислювальної техніки» здійснено аналіз стану наукових досліджень проблем розслідування шахрайств, учинених з використанням електронно-обчислювальної техніки, обґрунтовано позицію, що на сьогодні залишаються недостатньо вивченими в українській криміналістиці питання розслідування кримінальних правопорушень вказаної категорії – монографічні дослідження за цим напрямом не проводились. Як вказує дисертантка, вказані питання було предметом дослідження лише в окремих підрозділах монографій, посібників і методичних рекомендацій, присвячених

виявленню та розслідуванню шахрайств або розслідуванню кримінальних правопорушень, вчинених з використанням ЕОТ.

Надаючи криміналістичну характеристику шахрайств, учинених з використанням ЕОТ, визначено, що предметом шахрайств, учинених за допомогою ЕОТ, можуть бути: майно (рухоме, нерухоме); право на майно; кошти. Останнім часом набуває поширення отримання інформації про банківські картки та установчі дані про особу, яка є власником таких карток.

Дисертанткою констатується, що дані про спосіб учинення такого кримінального правопорушення є основним підґрунтям для висунення і перевірки слідчих версій щодо особи злочинця та дозволяють встановити слідову картину кримінального правопорушення, оскільки для конкретних способів учинення чи приховання кримінального правопорушення характерні певні види слідів та механізми їх утворення.

За результатами проведеного дослідження автор дисертації систематизує способи вчинення шахрайств з використанням ЕОТ, які нею умовно поділено залежно від: а) періодичності вчинення кримінального правопорушення; б) сфери застосування; в) кількості задіяних до вчинення шахрайства осіб; г) предмета посягання; д) виду ЕОТ, яка використовувалась; е) інформаційної підтримки; є) характеру «стосунків», що виникають між потерпілим і злочинцем; ж) місця створення та місця реєстрації ІР-адреси ЕОТ; з) способів введення в оману або зловживання довірою; і) за характером подання відомостей; і) використання мережі Інтернет тощо.

У дисертації зазначається, що залежно від способів учинення шахрайств з використанням ЕОТ формуються три групи типових слідів: матеріальні (речові), цифрові та віртуальні. До матеріальних авторка дисертації відносить сліди пальців рук, що залишаються на ЕОТ та інших засобах, які використовувались під час вчинення шахрайства (на клавіатурі, дисководах, джерелах безперебійного живлення, принтері тощо), а також на предметах, отриманих в результаті шахрайства. До цифрових слідів належать сліди, що

вказують на зміни у файловій структурі ЕОТ, а також сліди, яка залишаються в мережі Інтернет під час створення та адміністрування сайтів, облікових записів, сторінок у соціальних мережах, спілкування злочинця з потерпілим, користування банківськими рахунками. Носіями віртуальних слідів є очевидці кримінального правопорушення, наприклад, особи, які були присутні під час створення сайту, аканту злочинця, використання ЕОТ з протиправною метою чи інших незаконних дій з нею.

Підкреслюється, що вивчення особи злочинця є передумовою процесу висунення слідчих версій та планування розслідування, дає змогу обрати найбільш оптимальні тактичні прийоми проведення слідчих (розшукових) дій, а також окреслити коло осіб, які причетні до вчинення цього кримінального правопорушення.

У розділі 2 «Початковий етап розслідування шахрайств, учинених з використанням електронно-обчислювальної техніки» визначено типові слідчі ситуації, що можуть виникати під час початкового етапу розслідування вказаних кримінальних правопорушень, які запропоновано поділити на чотири групи залежно від інформації про спосіб вчинення шахрайства та відомостей про особу, яка вчинила такі протиправні дії.

Виокремлено типові загальні версії під час розслідування розглядуваних видів кримінальних правопорушень щодо: а) особи злочинця; б) механізму вчинення шахрайства; в) кількості злочинців; г) кількості вчинених кримінальних правопорушень; д) поширеності шахрайства; е) місця розташування ЕОТ, з якого злочинці вчиняли контакти з потерпілим; є) мотиву вчинення шахрайства. Визначаючи основні напрями розслідування шахрайств, учинених з використанням ЕОТ, дисертантка вказує на необхідність встановлення місця розташування ЕОТ, з якої здійснювалися дії, або виходу такої ЕОТ в мережу Інтернет, з подальшим встановленням осіб, які користувалися такою ЕОТ під час вчинення кримінального правопорушення.

Наведено класифікацію типових слідчих ситуацій на початковому етапі розслідування шахрайств, учинених з використанням ЕОТ. Доводиться, що найбільш оптимальним критерієм типізації слідчих ситуацій початкового етапу розслідування вказаних кримінальних правопорушень є обсяг і зміст інформації про спосіб учинення кримінального правопорушення та особу, яка його вчинила. Зазначається, що система типових слідчих версій у кримінальних провадженнях про шахрайство, учинене з використанням ЕОТ, повинна містити два структурних рівні: а) загальні версії як припущення щодо події кримінального правопорушення загалом або окремих елементів його складу; б) окремі версії, пов'язані з припущеннями щодо інших, більш детальних (допоміжних) обставин учиненого кримінального правопорушення. Визначено основні напрями розслідування шахрайств, учинених з використанням ЕОТ, де основні сили повинні бути сконцентровані на встановленні місця розташування ЕОТ, з якої здійснювалися протиправні дії, з подальшою ідентифікацією особи, яка причетна до такого виду кримінального правопорушення.

У розділі 3. «Проведення окремих слідчих (розшукових) дій та використання спеціальних знань під час розслідування шахрайств, учинених з використанням електронно-обчислювальної техніки» зроблено висновок, що найбільш важливими слідчими (розшуковими) діями під час розслідування шахрайств, учинених з використанням ЕОТ, є 1) тимчасовий доступ до інформації, що міститься у провайдерів програмних послуг та Інтернет-провайдерів, з метою встановлення IP-адрес ЕОТ, а також до банків і банківських установ, банківські рахунки яких використовували злочинці; 2) обшук в учасників кримінального правопорушення, проведення якого забезпечує отримання доказової інформації про подію кримінального правопорушення та осіб, які його вчинили, а також 3) безпосередній огляд ЕОТ, яка використовувалась в процесі вчинення шахрайства. Визначено особливості проведення обшуку у досліджуваних кримінальних

провадженнях, зокрема: а) необхідність у спеціальних знаннях про структуру та роботу ЕОТ, програмного забезпечення, засобів телекомунікації; б) забезпечення безпечного огляду ЕОТ, отримання відповідних паролів з метою подальшого доступу до інформації, яка знаходиться в ЕОТ; в) дотримання відповідних правил виявлення, вилучення та упакування ЕОТ, інших предметів під час обшуку.

Проведення допитів у кримінальних провадженнях про шахрайства, учинені з використанням ЕОТ, вимагає від слідчих обізнаності у спеціальних питаннях щодо процесу побудови сайтів, створення профілів соціальних мереж, розміщення на них повідомлень і специфіки використання при цьому відповідного програмного забезпечення та обладнання.

Зазначено, що під час розслідування шахрайств, учинених з використанням ЕОТ, важливою є участь спеціаліста, допомога якого необхідна для: а) застосування науково-технічних засобів і прийомів для виявлення, фіксації та вилучення ЕОТ та інших предметів, за допомогою яких здійснювалися шахрайські дії; б) визначення способу та механізму використання ЕОТ під час вчинення шахрайства; в) пошуку слідів і речових доказів, вилучення слідів, зразків та інших об'єктів, які мають відношення до шахрайства, учиненого з використанням ЕОТ, а також у збереженні вилучених ЕОТ та комп'ютерних програм; г) надання довідкових відомостей, консультації слідчих та інших учасників слідчої (розшукової) дії з приводу застосування спеціальних знань; д) допомоги слідчому щодо правильності викладення виявлених відомостей в протоколі, а також у складанні схем, планів місця розташування і підключення ЕОТ та інших предметів; е) формулювання питань особам, яких будуть допитувати у зв'язку з їх перебуванням на місці кримінального правопорушення. Розкривається види та зміст експертиз, які забезпечують повне та всебічне розслідування цих кримінальних правопорушень.

Відсутність порушення академічної доброчесності. Дисертаційна робота є самостійно написаною кваліфікаційною науковою працею із науково-обґрунтованими висновками та рекомендаціями, які виставлені авторкою для публічного захисту. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідні джерела. У роботі відсутнє привласнення чужих ідей, результатів або слів без оформлення належного цитування.

Отже, у дисертаційному дослідженні Коршикової Тетяни Василівни на тему «Розслідування шахрайств, учинених з використанням електронно-обчислювальної техніки» відсутні порушення академічної доброчесності.

Оформлення дисертації Т.В. Коршикової відповідає тим вимогам, які висуваються до подібного роду робіт. Зокрема, слід відмітити, що структурно дослідження побудовано логічно, розділи і підрозділи взаємопов'язані між собою.

Дискусійні положення та зауваження Підкреслюючи в цілому належний науковий рівень даного дисертаційного дослідження й наукову новизну його результатів слід звернути увагу й на деякі дискусійні моменти.

1. На сторінці 21 дисертації авторка зазначає, що вивчений нею досвід розслідування шахрайств, учинених з використанням ЕОТ, свідчить про недостатню ефективність наявних засобів і методів розслідування таких кримінальних правопорушень. У подальшому вона підкреслює, що така ситуація обумовлена багатьма чинниками, серед яких одним з головних нею виділяється відсутність неналежної взаємодії слідчих з оперативними та експертними підрозділами тощо. Разом з тим у подальшому в тексті авторка не приділила належної уваги питанню взаємодії слідчих з оперативними підрозділами.

2. Важливим компонентом дисертаційного дослідження є вивчення зарубіжного досвіду, зокрема, в сфері розслідування шахрайства, вчинених з

використанням ЕОТ. Проте автором не наводиться приклади досвід зарубіжних держав щодо розслідування злочинів зазначеної категорії.

3. У підрозділі 1.2. дисертант найбільш поширені в державі способи шахрайств, учинених з використанням ЕОТ, які нею умовно диференціюються на такі: 1) заволодіння інформацією у власників платіжних карток про їх реквізити та іншу конфіденційну інформацію й подальше заволодіння коштами з банківського рахунку потерпілого; 2) створення Інтернет-аукціонів шляхом надання недостовірних даних і пропозицій щодо продажу неіснуючих товарів; 3) заволодіння майном шляхом створення та діяльності фіктивних фінансових бірж; 4) заволодіння грошовими коштами шляхом створення або використання сайтів благодійних організацій; 5) заволодіння майном шляхом створення і забезпечення діяльності інтернет-магазину, а також інші способи. Разом з тим поза увагою залишилися багато інших способів шахрайств, з використанням ЕОТ, зокрема Також у 2020 р. набули популярності інші шахрайські схеми, наприклад, замасковані під сервіси доставки платформ оголошень, шахрайство з авансовими платежами/передоплатою за надання послуг, отримання товару, зокрема, за влаштуванням на роботу, отримання призу тощо. Тому необхідно було окреслити існуючі інші способи шахрайств.

4. В дисертаційній роботі наводиться лише 3 вироки суду, які стосуються шахрайств, учинених з використанням ЕОТ. Тому вважається, що якість робота була б краще, як би дисертантка навела ще декілька прикладів із слідчої та судової практики, враховуючи, що вона особисто здійснювала досудове розслідування кримінальних правопорушень зазначеної категорії.

5. На сторінках 158-160 авторка надає рекомендації щодо складання протокол огляду ЕОТ, в якому нею визначаються його складові частини та дані, які підлягають внесенню до нього. Поряд з цим, авторка не зазначила, що у протокол підлягають внесенню дані, які утворюються на екрані ЕОТ під час його включення при проведенні його огляді.

6. Автор неодноразово зазначав на сторінках дисертації, що в окремих випадках до шахрайства, учинених з ЕОТ, причетні особи, які відбувають покарання в місцях позбавлення волі. Разом з тим, у підрозділ 2.3 дисертанткою не визначено основні напрями розслідування таких випадків.

Зазначені офіційним опонентом позиції носять, головним чином, дискусійний характер, відображають власну наукову позицію, яка може не співпадати ані з позицією дисертантки, ані з позицією членів спецради, й можуть слугувати підставою для наукової полеміки під час прилюдного захисту дисертації.

При цьому, зазначені офіційним опонентом позиції не впливають на високу позитивну оцінку дисертації.

Висновок щодо відповідності дисертації встановленим вимогам.
Дисертаційна робота Коршикової Тетяни Василівни «Розслідування шахрайств, учинених з використанням електронно-обчислювальної техніки» є завершеною, самостійно підготовленою кваліфікаційною науковою працею, в якій отримані нові науково обґрунтовані та практично цінні результати, що вирішують важливе наукове завдання. Актуальність обраної теми дисертації, ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, новизна та повнота викладу в опублікованих працях повністю відповідають вимогам МОН України. Дисертаційна робота виконана вперше і поглиблює існуючі знання юридичної науки, зокрема криміналістики. Дисертація є завершеною, самостійно підготовленою, кваліфікаційною, науковою працею, в якій отримані нові науково обґрунтовані та практично цінні результати, що вирішують важливе наукове завдання.

Таким чином, за своєю актуальністю, рівнем наукового вирішення досліджених проблем, практичним значенням отриманих висновків та пропозицій, їх науковою обґрунтованістю і достовірністю наукове дослідження Коршикової Тетяни Василівни відповідає спеціальності 081 «Право» та вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня

доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах), затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 (зі змінами і доповненнями від 03 квітня 2019 року № 283), пп. 10, 11 Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 06 березня 2019 року № 167, Вимогам до оформлення дисертацій, затвердженим Наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 року № 40.

Відповідно, Коршикова Тетяна Василівна заслуговує на присудження йому ступеня доктора філософії в галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право».

Опонент:

**Начальник 3-го науково-дослідного відділу
науково-дослідної лабораторії проблем
правового та організаційного забезпечення
діяльності Міністерства Державного науково-
дослідного інституту МВС України,
доктор юридичних наук, професор**

[Handwritten signature]
Валентина ДРОЗД

Підпис В. Дрозд
Знаходиться дисертація в ДІІ МВС України
[Handwritten signature]
[Handwritten signature]

